

особистісний розвиток. Особливості оптимізації навчання старшокласників вимагають подальшого вивчення та вдосконалення з урахуванням вікових особливостей розвитку та пізнавальних можливостей школярів і розроблення цілеспрямованої системи педагогічних впливів на формування творчого потенціалу особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алфимов В.Н., Артемов Н.С., Тимошко Г.В. Творческая личность старшеклассника: модель и развитие. Киев–Донецк, 1993. 64 с.
2. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности. Казань, 1988. 238 с.
3. Асеев В.Г. Мотивация поведения и формирование личности. Москва, 1976. 158 с.
4. Балаев А.А. Активные методы обучения. Москва, 1996. 96 с.

5. Герасимова В.С. Методика преподавания психологии. Москва, 2007. 144 с.
6. Дзюбо Л.Д., Гриценко Л.М. Диагностика навчальної мотивації. Київ, 2011. 128 с.
7. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. Санкт-Петербург, 2003. 512 с.
8. Калюжна Ю.І., Яновська Т.А. Особливості розвитку творчого потенціалу молодших школярів. Наука і освіта: Збірник наукових праць. Мелітополь. 2014. Вип. 6. С. 61–66.
9. Калюжна Ю.І. Методичні засади розвитку творчого потенціалу студентів у самостійній навчально-пізнавальній діяльності. Психологія і особистість. Київ–Полтава. 2016. № 1. С. 202–212.
10. Методи психодіагностики підлітків / за ред. О.Д. Кравченко, В.Ф. Моргуна. Полтава, 1995. 124 с.
11. Пометун О.В. Інтерактивні методики та система навчання. Київ, 2007. 112 с.
12. Семиченко В.А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Киев, 2004. 521 с.

УДК 159.938

УЯВЛЕННЯ МОЛОДІ ПРО ОФІЦІЙНИЙ ТА ЦИВІЛЬНИЙ ШЛЮБ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Котлова Л.О., к. психол. н.,
доцент кафедри теоретичної та практичної психології
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Безверхня К.О., студентка
соціально-психологічного факультету
Житомирський державний університет імені Івана Франка

У статті проаналізовано психологічні особливості офіційного та цивільного шлюбів. Представлено результати емпіричного дослідження уявлення сучасної молоді про офіційний та цивільний шлюб, проаналізовано гендерні відмінності у їх сприйнятті.

Ключові слова: асоціативний експеримент, гендерні відмінності, офіційний шлюб, сім'я, цивільний шлюб, факторний аналіз.

В статье проанализированы психологические особенности официального и гражданского брака. Представлены результаты эмпирического исследования представления современной молодежи об официальном и гражданском браке, проанализированы гендерные различия в их восприятии.

Ключевые слова: ассоциативный эксперимент, гендерные различия, официальный брак, семья, гражданский брак, факторный анализ.

Kotlova L.O., Bezverkhnia K.O. IDEAS OF THE YOUTH ABOUT AN OFFICIAL AND CIVIL MARRIAGE: A GENDER ASPECT

The article deals with the analysis of psychological peculiarities of official and civil marriages. The results of the empirical research on modern youth ideas about an official and civil marriage have been presented and gender differences in their perception have been analyzed.

Key words: associative experiment, gender differences, official marriage, family, civil marriage, factor analysis.

Постановка проблеми. Вивчення гендерних особливостей уявлення про шлюб є дуже актуальним у наш час. Сім'я виступає однією з основ існування людства, саме вона адаптує нас до суспільства, а також

підтримує та робить нас щасливими. Навчити людину бути щасливою, мабуть, неможливо, але можна і необхідно допомогти їй повною мірою скористатися благами нашого соціального способу життя, уникнути

труднощів, які виникають під час шлюбу, особливо у молоді.

Основою для створення сім'ї є шлюб – установа суспільством форма відносин між людьми різної статі. Шлюб та сім'я розуміються особливістю, яка формує задоволеність людей від перебування в соціальному інституті.

Сьогодні став популярним цивільний шлюб, адже ці відносини мають велику кількість переваг, зокрема можливість ретельніше придивитися до партнера, зрозуміти та оцінити свої почуття; навчитися спільно вести господарство та розподіляти фінанси й обов'язки. У людей приходить розуміння, що шлюб є не лише святом, а й відповідальністю. Саме тому питання уявлення про офіційний та цивільний шлюб набуває великого зацікавлення у дослідників.

У вітчизняній психології уявлення про шлюб пов'язують з основами сімейного життя (І. Гребеніков); домашньою економікою (Т. Афанасьєва); неправильними уявленнями молоді щодо стратегій побуту (Т. Журбицька) [3; 1; 4].

У сучасній літературі (О. Бондарчук) говориться про ієрархію мотивів, які мають змогу визначити вид шлюбу, а також поняття «любов» – одну з причин вибору [2].

Вивчення цієї теми зумовлене зростанням хибних гендерних уявлень про шлюб серед молоді, прояви яких впливають на подальше гармонійне життя пари.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Український дослідник В. Кравець висловлює думку, що «сім'я – це точка економіки, моралі, обов'язку, кохання, фізіології, характеру і навіть політики, що можуть об'єднуватися в єдиний клубок [5, с. 39]. Саме тому сім'я має вагоме значення в житті кожної людини, адже саме в родині кожен шукає захисту, підтримки, розуміння та спілкування. Виходячи з цих слів, стає зрозуміло, що життєвий простір складають шлюбно-сімейні стосунки, що забезпечують життєдіяльність особистості. Такі стосунки вважаються найважливішою сферою, що можуть визначати якість життя та слугувати особистісній самореалізації.

Питання вибору форми шлюбу регулюється сукупністю різних мотивів. Провідним мотивом є той, що характеризує обидві форми шлюбу, у цьому разі ним є «кохання», здатне постійно розвивати такі чоловічі та жіночі риси, як самореалізація, взаємодідача, любов до інших, свобода, рівність, дружба та сексуальність. Постійний розвиток цих рис значно збільшує стабільність шлюбу [6].

Офіційним шлюбом є сімейний союз, зареєстрований органами державної реє-

страції актів цивільного стану. Цей шлюб виник альтернативою церковному шлюбу.

Цивільний шлюб найчастіше називають альтернативним, тобто шлюбом, який не має офіційного юридичного статусу. Цивільний шлюб має низку форм: фактичний шлюб, пробний шлюб, вільний союз. З одного боку, цивільний шлюб передбачає готовність партнерів до постійної роботи над собою і своїми взаєминами; з іншого – відсутність юридичного оформлення цивільного шлюбу – більш-менш тривалого союзу між неодруженими чоловіком та жінкою, що викликає меншу регламентованість взаємостосунків подружжя і є чинником, який спричиняє найменшу стабільність шлюбу [6].

Отже, офіційний та цивільний шлюби мають свої спільні мотиви, одним із яких є «кохання», яке змушує зробити вибір між формами шлюбу що є оптимальним для двох особистостей. Також ці види шлюбу мають низку відмінностей, які також можуть вплинути на думку оточення. Саме тому виникають гендерні розбіжності, щодо уявлень взаємостосунків у шлюбних відносинах.

Постановка завдання. Мета статті – на основі теоретичного аналізу проблеми емпірично вивчити гендерні особливості уявлень молоді про офіційний та цивільний шлюб.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вивчення гендерних особливостей уявлень молоді про офіційний та цивільний шлюб було використано метод асоціативного експерименту.

Для участі в асоціативному експерименті було відібрано 50 респондентів віком 18–25 років, з яких 25 хлопців та 25 дівчат. Досліджуваним пропонувалося написати 10 слів-асоціацій на слово-стимул «офіційний шлюб» та «цивільний шлюб».

На початку дослідження нами було висунуто гіпотезу про те, що уявлення чоловіків та жінок про офіційний та цивільний шлюб будуть відрізнятися, а саме: у жінок офіційний шлюб асоціюватиметься із поняттям «вічність» та «весілля», а цивільний – «підготовка»; у чоловіків, офіційний шлюб асоціюватиметься із поняттям «обов'язок» а цивільний – «воля».

У результаті проведення асоціативного експерименту із дівчатами нами було встановлено, що найуживанішими асоціаціями про цивільний шлюб є такі: безвідповідальність, свобода, закоханість, немає дітей, легкість, без обов'язків, егоїзм, розлука, співмешканці, кохання. Результати проведеного дослідження особливостей уявлень жінок 18–25 років про цивільний шлюб представлені на факторному полі (див. рис. 1).

Найвагоміші коефіцієнти кореляції були розподілені у такі три групи факторів:

- 1) «почуття» (у цей фактор увійшло 4 поняття, серед яких «легкість» та «егоїзм» отримали (0.7) кількісного показника, що свідчить про сильний зв'язок. А також поняття «співмешканці» і «кохання» (-0.7), тобто сильний обернений зв'язок;
- 2) «з'єднання» (асоціації: «закоханість» (0.7), тобто сильний прямий зв'язок, та (-0.8) «розлука» – сильний обернений зв'язок;
- 3) «протидії» («безвідповідальність» (0.7) та «без обов'язків» (-0.7).

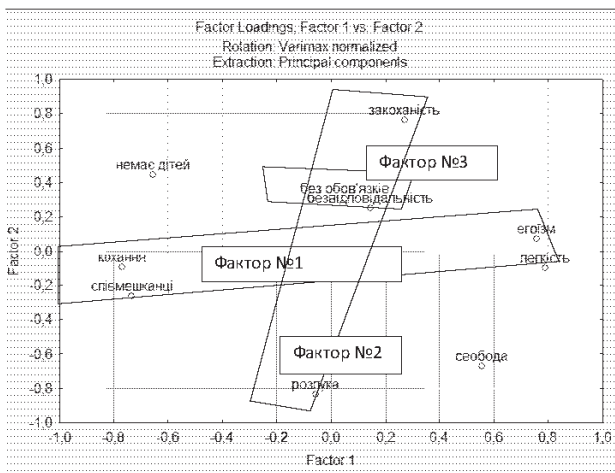

Рис. 1. Графічне представлення факторних навантажень асоціацій жінок на слово-стимул «цивільний шлюб»

Із загальної кількості можливих уявлень молоді було отримано 68,6%, із яких 32% має фактор №1 («почуття»), 21,9% – фактор №2 («з'єднання») та найнижчий показник має фактор №3 («протидії») – 14,6%.

Уявлення жінок щодо цивільного шлюбу формується на таких поняттях, як легкість, егоїзм, закоханість та безвідповідальність. Ці асоціації можуть свідчити про негативне ставлення жінок до такого виду шлюбу, адже можливий варіант легкого розлучення, яке передбачає порушення жіночих особистісних планів на майбутнє. На думку жінок, саме в такому виді шлюбу кожен із партнерів спирається лише на свої потреби, не враховуючи інтересів іншого, а також кохання як такого не існує, є лише прив'язаність або закоханість, що не дозволяє парі перейти на вищий етап відносин. У результаті дослідження було виявлено, що жінки, які перебувають у шлюбі, мають більшу прихильність до цивільного шлюбу, аніж ті, які не були одруженими. Причиною таких відмінностей є те, що жінкам які перебувають у шлюбі є важливим процес навчання, якого вони не мали змоги отримати.

Результати проведеного дослідження особливостей уявлення жінок 18–25 років про офіційний шлюб представлені на факторному полі (див. рис. 2):

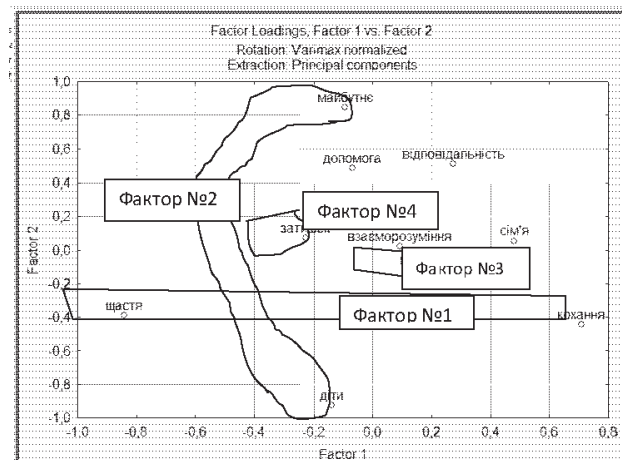

Рис. 2. Графічне представлення факторних навантажень асоціацій жінок на слово-стимул «офіційний шлюб»

Зважаючи на результати асоціативного експерименту, у жінок найчастіше були сформовані такі асоціації щодо офіційного шлюбу, як взаєморозуміння, кохання, діти, сім'я, щастя, допомога, побут, затишок, відповідальність, майбутнє.

Було проведено факторний аналіз, за яким асоціації жінок розподілились на чотири основні фактори:

1) «почуття» – фактор, у який увійшли такі асоціації жінок, як «кохання» (0.7), що свідчить про сильний прямий зв'язок, та «щастя» (-0,84) – про сильний обернений зв'язок;

2) «продовження» – фактор, що включає в себе поняття «діти» (-0.9), тобто сильний обернений зв'язок, та «майбутнє» (0.84) – сильний прямий зв'язок;

3) «буденність» – фактор, до якого увійшло поняття «побут» (-0.86), яке отримало сильний обернений зв'язок;

4) «комфорт» – фактор, у якому виокремлено поняття «затишок», що отримали (0.81) кількісного показника, який можна пояснити існуванням сильного прямого зв'язку.

Із загальної кількості можливих уявлень жінок про офіційний шлюб було отримано 74,7%, із яких 29,5 % має фактор №1 «почуття», 19% – фактор №2 «продовження», 14% – фактор №3 «Буденність» та найнижчий показник має фактор №4 «Комфорт» (11,9%).

У жінок уявлення про офіційний шлюб формується за допомогою таких значних асоціацій, як кохання, майбутнє та затишок. Для жінок є важливим відчувати себе коха-

ною та потрібною в ставленні свого чоловіка. Офіційний шлюб є узаконеним союзом, саме тому жінки відчують що в цих відносинах буде майбутнє, яке забезпечить їм держава. У давні часи говорилося, що жінка – це берегиня, адже саме вона формує злагожену та особливу атмосферу в домі. Затишок – є основою жіночої гармонії, що формується на базі двох перших асоціацій.

У результаті проведення асоціативного експерименту із хлопцями нами було встановлено, що найуживанішими асоціаціями щодо цивільного шлюбу є такі: відповідальність, пристрасть, тренування, відсутність упевненості, діти, секс, співмешканці, вільний простір, випробування та розуміння. Результати проведеного дослідження особливостей уявлення чоловіків 18–25 років про цивільний шлюб представлено на факторному полі (див. рис. 3).

Зважаючи на результати факторного аналізу, асоціації, які отримали значимі результати, були розподілені на чотири основні фактори:

- 1) «сім'я» – фактор, що містить поняття «діти» (-0,73) та «співмешканці» (-0,78) (ці результати мають сильний обернений зв'язок);
- 2) «підготовчий» – це фактор із поняттями «тренування» (0,84), тобто сильний прямий зв'язок, та «випробування» (-0,8) – сильний обернений зв'язок;
- 3) «інтимний» – поняття «пристрасть» (-0,73) та «секс» (0,7);
- 4) «особистісні якості» – поняття «відповідальність» (-0,85) (певний фактор має сильний обернений зв'язок).

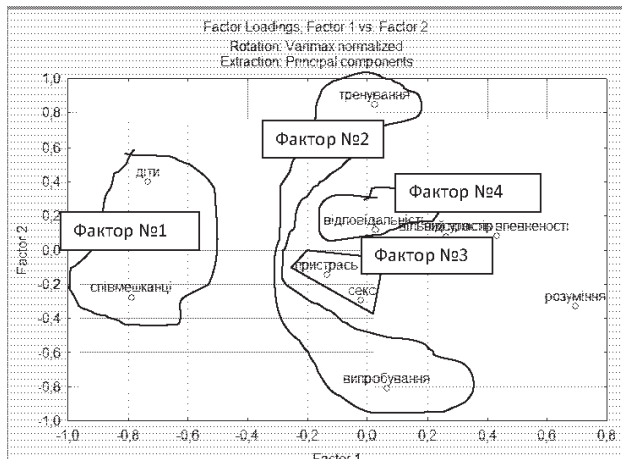

Рис. 3. Графічне представлення факторних навантажень (факторне поле) асоціацій чоловіків на слово-стимул «цивільний шлюб»

Із загальної кількості критеріїв можливих уявлень чоловіків про цивільний шлюб було отримано 70%, із яких 21,9% має фактор № 1 «сім'я», 18,4% – фактор № 2 «підго-

товчий», 15,9% – фактор № 3 «інтимний» та найнижчий показник має фактор № 4 «особистісні якості» (13,6%).

Зважаючи на результати асоціативного експерименту, чоловіки у 18–25 років уявляють цивільний шлюб через поняття «тренування» та «секс». Можна зробити припущення, що для чоловіків у цивільному шлюбі є важливим досвід, який вони можуть отримати внаслідок перебування в певному шлюбі. Під час проведення дослідження був помітний той факт, що чоловіки, які перебувають у цивільному шлюбі, асоціюють його так само, як і офіційний шлюб. Причиною цього може стати розуміння, що різниця між шлюбами не помічається.

Результати проведеного дослідження особливостей уявлення чоловіків 18–25 років про офіційний шлюб представлено на факторному полі (див. рис. 4).

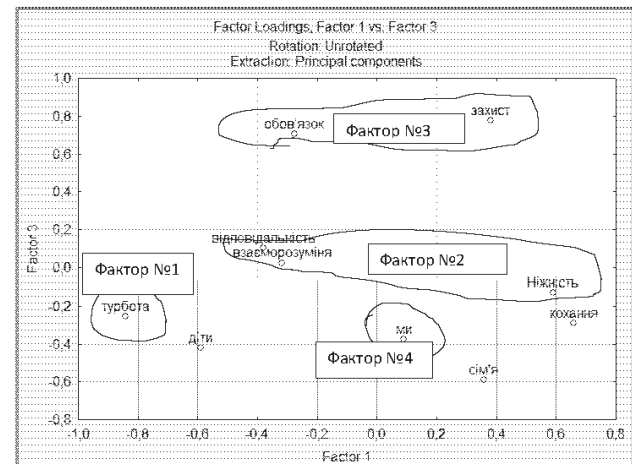

Рис. 4. Графічне представлення факторних навантажень (факторне поле) асоціацій чоловіків на слово-стимул «цивільний шлюб»

Зважаючи на результати асоціативного дослідження, найчастішими асоціаціями до офіційного шлюбу в чоловіків є ніжність, кохання, сім'я, відповідальність, захист, ми, обов'язок, взаєморозуміння, турбота, діти.

Як бачимо, за результатами факторного аналізу було виокремлено чотири фактори, які свідчать про уявлення чоловіків саме щодо офіційного шлюбу. Ці фактори отримали такі назви:

- 1) «ставлення до партнера» – поняття «турбота», що має сильний та обернений зв'язок (-0,84);
- 2) «почуття» – поняття «ніжність» (-0,7), що свідчить про сильний та обернений зв'язок, і «взаєморозуміння», що має сильний та прямий зв'язок (0,79);
- 3) «головна мета» – поняття «захист» (0,77) та «обов'язок» (0,7). Цей фактор отримав сильний прямий зв'язок;

4) «об'єднання» – поняття «ми» (-0,7), що має сильний та обернений зв'язок (див. Додаток С).

Із загальної кількості можливих уявлень чоловіків про офіційний шлюб було отримано 77,2%, із яких 24,3% має фактор № 1 «ставлення до партнера», 22,3% – фактор № 2 «відношення до партнера», 19,4% – фактор № 3 «головна мета» та найнижчий показник має фактор № 4 «об'єднання» (11%).

За результатами асоціативного експерименту чоловіки уявляють офіційний шлюб у межах таких асоціацій: взаєморозуміння, обов'язок та захист. Ці поняття можуть свідчити про те, що, на думку чоловіків, їхнім головним завданням в офіційному шлюбі є захист сім'ї. У центрі нашої уваги може бути те, що чоловіки у своїх уявленнях висувують на головне місце почуття обов'язку. Саме цей факт свідчить про свідоме розуміння того, що саме чоловікам потрібно забезпечувати та дбати про свою сім'ю.

Таким чином, уявлення молоді щодо офіційного шлюбу мають низку спільних та відмінних ознак. Офіційний шлюб чоловіки та жінки асоціюють із такими поняттями, як діти, розуміння та відповідальність. Ці результати можуть свідчити про те, що молодь уявляє офіційний шлюб елементом серйозності та самостійності. Офіційний шлюб для молоді може бути тим кроком, який приведе їх до відповідального життя, яке обов'язково підкріплене народженням дітей та налагодженням взаєморозуміння між партнерами.

Відмінними уявленнями молоді про офіційний шлюб є такі:

– для чоловіків поняття «секс», тобто офіційний шлюб – це один із методів регулярного сексуального життя, що й може бути основою для відносин між чоловіком та дружиною;

– для жінок поняття «кохання», тобто офіційний шлюб – це щось, що завжди підкріплене почуттями, емоціями, переживаннями. І саме цей термін може керувати добробутом у шлюбі.

Таким чином, уявлення молоді щодо цивільного шлюбу мають низку спільних та відмінних ознак. Спільними уявленнями є такі поняття, як співмешканці та свобода. Цими поняттями молодь характеризує цивільний шлюб більш легким шлюбом, у якому завжди присутній вільний простір.

Відмінними уявленнями молоді про цивільний шлюб є такі:

– у чоловіків поняття сексу, відповідальності, дітей. Саме вони є дуже схожими до

найуживаніших асоціацій щодо офіційного шлюбу. Це може свідчити про частково однакові уявлення чоловіків щодо двох видів шлюбу;

– у жінок поняття закоханості, безвідповідальності та «немає дітей». Тобто жінки розглядають цивільний шлюб негативним видом шлюбу, що є безвідповідальним. Саме через це він є повною протилежністю до офіційного шлюбу.

Висновки з проведеного дослідження. Уявлення молоді про офіційний та цивільний шлюб мають гендерні відмінності. На думку жінок, цивільний шлюб є негативним видом шлюбу; вони асоціюють його з такими поняттями, як легкість, егоїзм, закоханість та безвідповідальність. У чоловіків же формуються протилежні уявлення про цивільний шлюб: він є позитивним видом шлюбу, адже дає змогу отримати досвід, який є не менш важливим. Чоловіки асоціюють його з такими поняттями, як «тренування» та «секс».

Асоціації жінок щодо офіційного шлюбу є такими: кохання, майбутнє та затишок. Цей вид шлюбу для жінок є опорою. На їхню думку, він є довготривалішим та безпечнішим. Для чоловіків офіційний шлюб базується на поняттях «взаєморозуміння», «обов'язок» та «захист», що дає нам можливість припустити свідоме розуміння та освоєння основних функцій чоловіка в цьому виді шлюбу.

Таким чином, висунута на початку дослідження гіпотеза про те, що уявлення чоловіків та жінок про офіційний та цивільний шлюб будуть відрізнятися, зокрема у жінок офіційний шлюб асоціюватиметься з поняттями «вічність» та «весілля»; а цивільний шлюб – «підготовка»; а у чоловіків, офіційний шлюб асоціюватиметься із поняттями «обов'язок» а цивільний – «воля», частково підтвердилася.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасьєва Т. Семья. Москва: Просвещение, 1985. 224 с.
2. Бондарчук О. Психологія сім'ї: Курс лекцій. Київ: МАУП, 2001. 96 с.
3. Гребенников И. Основы семейной жизни: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов. Москва: Просвещение, 1991. 158 с.
4. Журбицька Т. Молода сім'я. Київ: Політвидав України, 1988. 109с.
5. Кравець В. Теорія та практика дошлюбної підготовки молоді. Київ: Київська правда, 2010. 56 с.
6. Терещенко М. Дошлюбні уявлення про сімейне життя як чинник подружнього взаєморозуміння. Вісник психології. 2010. URL: <http://www.psyh.kiev.ua/>